

**RECHT-OP vzw
BASISWERKING
DAM-SCHIJNPOORT**

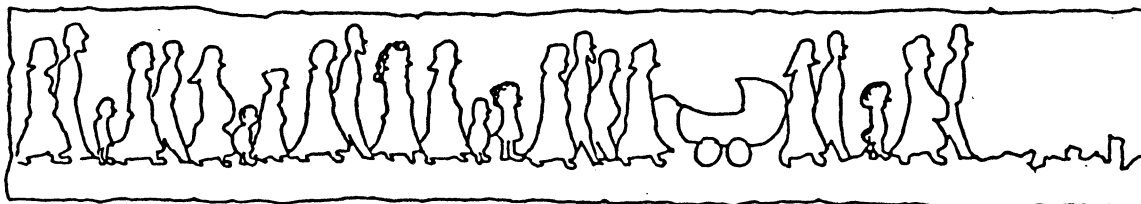
Lange Lobroekstraat 34
2060 Antwerpen
tel: 03/217.43.70 - fax: 03/217.43.79
e-mail: rechtop2@dma.be
Rek.nr.: 001-2395943-22

ONDERWIJS : GRATIS ?

**groep onderwijs
april 1998 - mei 1999**

“Mijn kinderen hebben voor hun kerstmis een kabouter Plop-boekentas gekregen van hun meter. Ik durfde ze bijna niet naar school sturen met die nieuwe boekentassen. Ik sta al weer enkele rekeningen achter en ik weet zo dat ze dan zullen denken: daar heeft ze wel geld voor.”

“Vorig jaar ging ik mijn zontje afhalen in de kleuterschool. Ik stond achter met mijn betalingen voor de middagopvang. Het kind liep rond op de speelplaats met een bordje rond zijn hals waarop stond: ‘NOG 350fr. BETALEN’.”

INHOUDSTAFEL	p. 1
INLEIDING	p. 2
<u>Hoofdstuk 1: schoolgaande kinderen in armoede</u>	p. 3
1.1. Waag je kans! ... maar dan moet je wel eerst kansen krijgen	p. 3
1.2. De eerste schooldag is geen pretje, en de volgende ook niet ...	p. 5
1.3. Maar mevrouw, het onderwijs is toch gratis !	p. 6
<u>Hoofdstuk 2: het project van Recht-Op rond de kosten van het onderwijs</u>	p. 7
2.1. Wat is Recht-Op ?	p. 7
2.2. Werken rond de kosten van het onderwijs	p. 7
<u>Hoofdstuk 3: knelpunten en voorstellen rond kosten van het onderwijs</u>	p. 9
3.1. Algemene knelpunten en voorstellen	p. 9
3.1.1. Schoolmateriaal	p. 9
3.1.2. Kosten voor activiteiten	p. 13
3.1.3. Voor- en nabewaking / middagtoezicht / drankjes	p. 14
3.1.4. Timing van de kosten en manier van betalen	p. 15
3.1.5. Communicatie tussen school, ouders, leerlingen	p. 16
3.1.6. Gezondheid	p. 17
3.1.7. Acties voor de school	p. 18
3.1.8. Hulp in natura: kleding, voedsel, ...	p. 19
3.1.9. Vervoer	p. 20
3.2. Knelpunten en voorstellen rond sociale kassen	p. 22
3.2.1. Knelpunten rond sociale kassen	p. 22
3.2.1.1. Informatie	p. 22
3.2.1.2. Bestaan van sociale kas en financiële draagkracht van de school	p. 22
3.2.2. Voorstellen sociale kassen	p. 23
3.2.2.1. Wie komt ervoor in aanmerking ?	p. 23
3.2.2.2. Criteria en selectie bij de toekenning van financiële steun	p. 23
3.2.2.3. Voor welke kosten zou de school moeten tussenkomen ?	p. 24
3.2.2.4. Op welke manier gebeurt de aanvraag ?	p. 24
3.2.2.5. Als de school financieel niet kan tussenkomen ...	p. 24
BESLUIT	p. 26

Inleiding

Dit dossier werd opgemaakt met de ouders van Wendy, Marissa, Sarah, Rezy, Leslie, Bart, Nina, Sonny, Kenny, Stephanie, Michael, Lenny...

Ouders die in hun jeugd armoede gekend hebben en nu één groot verlangen hebben: dat hun kinderen een betere toekomst krijgen dan zij hebben. Met lede ogen moeten ze aanzien dat hun kinderen dezelfde pijnlijke ervaringen moeten meemaken die zij in hun jeugd ook hebben doorgemaakt. Er zijn regelmatig financiële zorgen, er is geen geld voor ontspanning, ze wonen in goedkope huizen en worden nagekeken in de buurt, op school vallen de kinderen uit de boot. Ze hebben vaak al van in de kleuterklas een stempel en hebben al zeer jong de ervaring niet mee te tellen.

Omdat de school een hefboom moet zijn om kinderen betere kansen te geven en omdat de kinderen recht hebben op een zorgeloze schooltijd hebben we samengewerkt met de ouders rond één van de drempels die het volgen van een normale schooltijd belemmeren. We hebben de kosten van schoolgaan doorgelicht en een aantal knelpunten verzameld. We hebben ze samen met concrete voorstellen in dit dossier verzameld omdat we er van overtuigd zijn dat deze problemen het gevolg zijn van onwetendheid. Weinig mensen hebben kennis van de dagelijkse realiteit van armoede. Zolang de problemen en hun oorzaken niet gekend zijn, kan er echter niets veranderen. Daarom een eerste aanzet.

HOOFDSTUK 1: SCHOOLGAANDE KINDEREN IN ARMOEDE

1.1. WAAG JE KANS ! ...MAAR DAN MOET JE WEL EERST KANSEN KRIJGEN

“Sylvie is 11 jaar. Ze zit sinds enkele maanden op onze school. Thuis hebben ze het niet breed, althans dat kan je veronderstellen. Ze loopt al weken met een jas waarvan de rits kapot is, de schoolrekeningen worden heel onregelmatig betaald. Toch weet ik dat haar vader een GSM heeft.

Ze heeft al op meer dan één school gezeten: een paar keer een verhuis en volgens de ouders een ruzie op de vorige school. Meer hebben ze er ook niet over verteld.

Sylvie blijft vaak thuis en is bijna nooit in orde met haar huiswerk. Ze wordt ook regelmatig laat op straat gezien.

Volgens mij vinden haar ouders de school niet belangrijk.”

Het verhaal van Sylvie komt in het dagelijks leven in allerlei variaties voor. Voor mensen die weinig kennis hebben over het leven in armoede, is het gedrag van Sylvie vaak onbegrijpbaar. Pogingen om vanuit de waarden en normen van de middenklasse op dit gedrag in te spelen (bijvoorbeeld in het onderwijs), hebben hierdoor meestal weinig effect. Buitenstaanders weten dikwijls niet wat het betekent om in deze tijd nog in armoede te leven.

Armoede is een complex gegeven en wordt gekenmerkt door uitsluitingen op verschillende levensdomeinen tegelijk. Als het over armoede gaat, denken de meeste mensen aan het gebrek aan geld. De armen staan dan tegenover de rijken. Maar eigenlijk is armoede veel meer dan dat. Armoede heeft niet alleen te maken met weinig geld, maar vooral met minder kansen krijgen. Armen hebben minder kansen op verschillende terreinen tegelijk: in het onderwijs, op de arbeidsmarkt, in de gezondheidszorg, inzake huisvesting, cultuur, de rechtspraak, enzomeer.

Als we stellen dat armoede te maken heeft met het feit dat sommige mensen minder kansen krijgen dan anderen, zeggen we tegelijk dat het leven in armoede niet de schuld is van de armen zelf. De oorzaken van armoede liggen eerder in de manier waarop onze maatschappij georganiseerd is. Enkele voorbeelden zullen dit illustreren.

Kinderen van arme gezinnen hebben vaak negatieve ervaringen op school. Ze dragen andere kleren, worden sneller gepest omdat ze er anders uit zien, worden minder op verjaardagsfeestjes uitgenodigd, vinden thuis niet de ruimte en de rust om hun huiswerk goed te maken. Onder meer door deze zaken, presteren zij niet zo goed op school. Ze worden sneller schoolmoe en worden soms onterecht naar het bijzonder onderwijs verwezen. Het gevolg is dat zij hun schoolcarrière stoppen met een laag of zelfs zonder diploma in hun handen. Dit heeft directe gevolgen voor hun kansen op de arbeidsmarkt. Door hun laag opleidingsniveau en hun gebrek aan een diploma is het voor hen moeilijk om aan vast werk te geraken. Het merendeel van hen heeft een wisselvallige beroeps carrière: ze vallen van de ene tijdelijke job in de andere, dan weer zitten ze lange periodes zonder werk. Sommigen stoppen met het zoeken van werk, omdat ze - gezien hun gezondheidstoestand, leeftijd of gebrekkige opleiding- toch niet meer aan bod komen.

Armen verhuizen regelmatig. Meestal gaat het niet om een gewone verhuis, maar om een vlucht uit een onhoudbare situatie. Men vreest voor deurwaardersbeslag omdat schulden niet betaald werden, men vlucht uit een stukgelopen relatie of uit angst dat de kinderen geplaatst

worden of men trekt weg omdat de woning onbetaalbaar wordt. Arme gezinnen wonen dikwijls in huurwoningen in slechte staat. Vocht, schimmels, weinig ruimte en slechte isolatie zijn typisch voor deze woningen. De slechte woningkwaliteit leidt tot allerlei gezondheidsproblemen, waarvoor zij pas in latere fase beroep doen op een dokter. Dokterskosten zijn voor hen te hoog en eisen te grote hap uit hun budget. Zo lopen zij een groter risico op ernstige complicaties.

Doordat zij minder kansen krijgen in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en de woningmarkt, ontwikkelen zij ook minder sociale vaardigheden. Doordat zij nooit een sterke band hebben gehad met de brede maatschappij, hebben zij minder kansen gehad om zich de vaardigheden eigen te maken die nodig zijn om in onze samenleving aanvaard te worden en 'normaal' te functioneren. Bijvoorbeeld wordt het huishouden anders gerund als men in een slechte woning leeft en men weet dat men snel weer opnieuw zal moeten verhuizen. Wat baat het om de kartonnen dozen uit te pakken en een vaste plaats te zoeken voor alle huisraad en de persoonlijke snuisterijen als men zich over een aantal maanden toch verplicht ziet om weer te verhuizen?

De armsten ervaren ook een communicatiekloof. Zij spreken het dialect en hun woordenschat is erg concreet, terwijl in de samenleving steeds meer het algemeen Nederlands en een formeler taalgebruik primeert. Wanneer de gezinnen met officiële instanties in contact komen, hebben ze opvallend veel problemen om die 'officiële taal' te verstaan. Ze zijn rad van tong wanneer het gaat over alledaagse zaken en wanneer ze 'hun eigen taal' kunnen spreken. Ze zijn heel direct en spontaan in hun communicatie. Dit wordt echter in onze samenleving nog maar weinig gewaardeerd en vaak vindt men dit brutaal. Er wordt verwacht dat men in elke situatie de nodige diplomatie, tact en beleefdheid aan de dag legt. Dit niet doen, geeft dikwijls aanleiding tot extreme reacties van anderen zoals ontslag, buiten gegooid worden op school of verbreking van het huurcontract.

Ook bij de non-verbale communicatie gaapt er een diepe kloof. Het gedrag en de houding van armen leidt vaak tot misverstanden en tot onbedoelde reacties. Denken we maar aan de reacties die we vaak te horen krijgen over het overdadige bezit van "luxe-artikelen" zoals TV, video of het laatste nieuwe speelgoed. Een buitenstaander ziet vaak niet wat de armen hiervoor opgeven. Wij zien het eerder als een trots streven om mee te tellen in onze maatschappij waarin iemands positie vaker wordt afgemeten aan hetgene wat hij heeft dan aan hetgene hij is. Het beetje luxe dat zij zich veroorloven, betekent vaak een kleine verwenning in het altijd maar moeten vechten tegen de problemen.

Er is ook het gebrek aan vaardigheden zoals geldbeheer, administratie of het voeren van een huishouden. In hun jeugd hebben ze meestal niet de kans gehad om zich deze vaardigheden eigen te maken. Sommigen omdat ze hun jeugd in een instelling doorbrachten, anderen omdat ze al van kindsbeen gewoon zijn te leven in een gezinssituatie waar overleven op de eerste plaats komt, waardoor er weinig stabiliteit geboden wordt.

Veel energie van armen gaat naar het dagdagelijkse "kunst- en vliegwerk" om zichzelf en hun gezin overeind te houden, zoals het opboksen tegen dreigende schuldeisers en deurwaarders of snoeien en besparen om ook op het einde van de maand elk gezinslid van eten te kunnen voorzien. Overleven is een dagelijkse opdracht. Al hun energie en heel hun gedrag wordt daarop afgesteld. Velen zien geen kans om hun leven doelbewust in te richten en blijven steken in dit korte-termijn overlevingsdenken. Door veel terugkerende mislukkingen zoals

werkloosheid, gebroken relaties, schulden waar men geen uitweg meer uit ziet of problemen met de opvoeding van de kinderen maken fatalistische gevoelens zich van hen meester. Steeds meer verliezen ze de moed om te vechten tegen hun problemen.

Naast het fatalisme merken we daarentegen bij de armsten toch vaak een enorme levens- en wilskracht. Na elke tegenslag, na elke tegenvaller blijft er toch nog ergens hoop bestaan op een nieuwe kans. Vooral de kinderen spelen hierbij een belangrijke drijfveer. De ouders hopen dat hun kinderen een betere toekomst zullen hebben dan zijzelf.

Doorgaans hebben armen een uitgesproken afwijzende houding tegenover de gevestigde maatschappij. Dit is ook niet zo verwonderlijk. Zijzelf ontvangen voortdurend signalen die wijzen op een niet getolereerd en niet begrepen worden. Zo worden hun kinderen uitgelachen op school omwille van hun kleding of zij worden kleinerend behandeld op diensten omdat ze niet op de hoogte zijn van bepaalde zaken. De meeste armen worden bovendien regelmatig geconfronteerd met de controlerende en normerende zijde van de maatschappij zoals deurwaarders, jeugdrechtsbank of onderzoeken van het OCMW.

Het is duidelijk dat armoede over meer gaat dan over een gebrek aan geld. Het is een complex probleem, waarop moeilijk een eenduidig antwoord kan gegeven worden.

1.2. DE EERSTE SCHOOLDAG IS GEEN PRETJE, EN DE VOLGENDE OOK NIET...

Onderwijs is in ons land een sociaal recht dat door de grondwet officieel wordt verzekerd. Artikel 17 zegt dat ieder het recht heeft op onderwijs, met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden. De toegang tot het onderwijs moet kosteloos zijn tot het einde van de leerplicht. Deze doelstelling wordt ook in het verdrag van de kinderrechten vooropgesteld. Artikel 28 en 29 stellen dat de Staten het recht van het kind op onderwijs erkennen, zich ertoe verbinden het lager onderwijs te verplichten en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen. Ons land heeft dit verdrag mee ondertekend.

Hoe mooi het ook op papier staat dat iedereen evenveel van het onderwijs moet kunnen genieten, in de praktijk is dit niet altijd zo. De verhalen van de mensen in armoede, die binnen Recht-Op in groep samenkomen, bewijzen dat het schoolgaan van hun kinderen veel problemen meebrengt. Eén van de problemen is de hoge kostprijs van het onderwijs. Noch het lager onderwijs, noch het onderwijs gedurende de leerplicht is gratis. Hun ervaringen tonen aan dat de kinderen van gezinnen met financiële problemen zich minder goed kunnen ontwikkelen.

Kinderen uit arme gezinnen krijgen minder kansen tijdens hun schoolcarrière. Naast de kostprijs, spelen hierin nog verschillende andere problemen een rol:

- Er is een grote kloof tussen de leefwereld van de kansarme gezinnen en die van de school. Veelal worden de normen, waarden en gewoonten van de middenklasse in de school gevolgd. Dit weerspiegelt zich in de leermethoden, in de voorbeelden en opdrachten in de lessen, enzovoort. Zo wordt er bij het geven van huiswerk van uitgegaan dat alle voorwaarden thuis vervuld zijn om dit op een geconcentreerde manier te volbrengen. In een gezin met vier kinderen dat leeft in één woonkamer en twee slaapkamers is dit niet evident. Het kind wordt achteraf gestraft, want huiswerk moet netjes en op tijd gemaakt worden.

- De afwezigheid van ouders op het oudercontact wordt vaak geïnterpreteerd alsof zij niet geïnteresseerd zouden zijn in de schoolcarrière van de kinderen. Meestal zijn er andere redenen in het spel: crisissituaties thuis, gevoelens van schuld en schaamte over achterstallige rekeningen op school, enzovoort. Dit komt de communicatie tussen de school en de ouders niet ten goede.
- De leefwereld van kinderen uit arme gezinnen is kleiner. Zonder auto of geld voor de trein gebeuren er geen uitstapjes naar het bos of de zee. In de zomer is er geen vakantie in het buitenland. Bezoeken aan theater en bioscoop zijn uitzonderlijk.
- Omwille van een onjuiste beoordeling van het gedrag van kansarme leerlingen, komen regelmatig onterechte doorverwijzingen naar het bijzonder onderwijs voor. Het stedelijk PMS van Antwerpen komt na onderzoek tot dezelfde vaststelling.
- Ouders van kansarme kinderen hebben vaak een laag scholingsniveau. Het helpen bij huiswerk maken, gaat hun petje te boven, terwijl dit wel van een goede, betrokken ouder wordt verwacht. De hulp en de steun van de ouders hebben een invloed op de slaagkansen van de kinderen.
- ...

1.3. MAAR MEVROUW, HET ONDERWIJS IS TOCH GRATIS !

De kosten van het onderwijs komen de laatste tijd veel ter sprake. Kort geleden nog besliste de minister van onderwijs dat de zwemlessen voortaan gratis moeten zijn. Sommige directies en leerkrachten beweren dat het onderwijs gratis is. De ervaringen van de armen bewijzen het tegendeel. Boekentassen, boeken, turnuniform, middagtoezicht, bosklassen, uitstappen, tombola's... het onderwijs kost geld. Dit prijskaartje zorgt voor een steeds groter wordende scheiding tussen de armere en rijkere kinderen van eenzelfde school.

Ook in het Algemeen Verslag over de Armoede werd dit probleem aangekaart. Dit rapport bevat getuigenissen van armen en 300 voorstellen om armoede te bestrijden. Het is in 1994 opgesteld door de overheid en de armen tesamen. Hierin wordt gesteld dat "het huidige pedagogische gepraat geen rekening lijkt te houden met financiële aspecten. De ouders moeten betalen om tentoonstellingen of musea te bezoeken, om mee te gaan met de bos-, zee- of natuurklassen, om boeken of schoolboeken te kopen, om het nodige materiaal te kopen om een beroep te leren, om naar de bibliotheek te gaan, om naar school te gaan, om te eten, om zich te kleden, om aanvullende pedagogische begeleiding te krijgen, enz. Daar bepaalde gezinnen over erg weinig middelen beschikken, gaan die kinderen als 'economisch zwakkeren' naar school. Zo'n situatie leidt niet alleen tot flagrante segregatie, maar ook tot geleidelijke privatisering van het onderwijs waarbij alle gezinnen de studies van hun kinderen moeten financieren, wat voor armen een bijzonder pijnlijke zaak is. Hierdoor komt het recht op onderwijs van de kinderen uit kansarme gezinnen ernstig in het gedrang."

De gevolgen van de zware kostprijs voor kansarme kinderen en hun ouders mogen niet onderschat worden. Deze gaan veel verder dan het rechtstreekse gevolg van niet kunnen deelnemen aan bijvoorbeeld een uitstap. Bij de kinderen stellen we vast dat hun motivatie om naar school te gaan sterk afneemt. Ze worden bekeken, uitgelachen, er wordt over hen geroddeld als blijkt dat zij in een gezin leven met weinig financiële middelen. Dit komt onder meer tot uiting in hun kledij, maar ook in de initiatieven die ouders nemen om de kosten van het schoolgaan te drukken. Zo vertelt een vader, die de kost voor het middagtoezicht wil verminderen: "Ik heb op school gezegd dat ze mijn kinderen dan maar hun boterhammen op de speelplaats moeten laten opeten, zonder stoel en zonder toezicht. "

Ook de ouders lijden onder deze situaties. Zij proberen aan hun kinderen uit te leggen hoe het komt dat bepaalde rekeningen niet betaald kunnen worden, dat zij niet het dure materiaal kunnen krijgen dat de andere kinderen van de klas wel hebben.

“Je moet het als ouder verschillende keren uitleggen aan je kinderen voor ze dat kunnen begrijpen, dan leggen ze zich bij de situatie neer. Ze horen ook thuis over andere aankopen dat het niet gemakkelijk gaat.”

Ouders worden opgezaagd met gevoelens van schuld en schaamte. Ze willen hun kinderen een goede schoolcarrière geven, maar vaak staan zij machteloos en voelen zij zich geïsoleerd.

“Ik voel me schuldig als ouder, ‘ik ben dan een slechte moeder’.”

“Ik voel het precies aan of de juf anders naar mijn kind en mij kijkt, doordat we een achterstand met de betalingen hebben. Zo stond de juf er op om zelf het rapport van mijn dochter naar huis te brengen. Ik dacht onmiddellijk dat dat waarschijnlijk wel met de achterstand te maken zou hebben, want bij andere ouders doet ze dat niet. Ik heb gezegd dat ik er wel zelf zou achter gaan.”

HOOFDSTUK II: HET PROJECT VAN RECHT-OP ROND DE KOSTEN VAN HET ONDERWIJS

2.1. WAT IS RECHT-OP ?

Recht-Op is een vereniging van gezinnen die langdurig in armoede leven. De hoofddoelstelling is het wegwerken van sociale uitsluiting bij de meeste armen.

Onze specifieke invalshoek is het buurtgericht werken. Mensen hebben veel baat bij een ondersteuningsmodel in hun onmiddellijke leefomgeving. We zijn gevestigd in de buurt waar de mensen wonen: we lopen binnen bij mekaar, we komen elkaar tegen op straat. We zoeken ook nieuwe aansluitingspunten in de eigen buurt zodat mensen uit hun isolement geraken.

Een belangrijk luik van de werking is de groepswerking. Door samen te praten over wat hen bezig houdt, merken de deelnemers vaak voor het eerst dat armoede geen individueel probleem is: er zijn veel mensen die dezelfde soort moeilijkheden meemaken, vaak hun eigen buurman of buurvrouw. Men ontdekt dat armoede structurele oorzaken heeft. Individuele schuldgevoelens verminderen door deel te nemen aan de groep.

De groep brengt naar buiten wat het betekent in armoede te leven, welke impact armoede heeft op hun kijken naar de maatschappij, welke situaties van onmacht zij ervaren, welke voorstellen tot verandering zij zelf zien.

De groep haalt ook “de maatschappij” naar binnen. Ze ontdekken hoe diensten kijken naar wie arm is, hoe dienstverlening georganiseerd is en wat de mogelijkheden en beperkingen ervan zijn. Ook hier formuleren ze veranderingsvoorstellen voor een efficiëntere hulp aan armen.

We bieden ook ondersteuning op maat van het gezin. De aanpak is integraal en indien nodig intensief: alle levensdomeinen kunnen aan bod komen. Participatie en erkenning staan centraal. Het gezin behoudt de eigen verantwoordelijkheid en bepaalt zelf de prioriteiten en grenzen van de hulpverlening.

2.2. WERKEN ROND DE KOSTEN VAN HET ONDERWIJS

Met de groep van Recht-Op kozen we om te werken rond het thema ‘de kosten van het onderwijs’. De mensen in armoede, die lid zijn van deze groep, ervaren aan den lijve dat het onderwijs een flinke hap uit hun portemonnee vraagt. Hoe meer kinderen men heeft, hoe groter de hap, hoe minder er over blijft voor andere rekeningen.

De mensen gaven aan dat zij de school té belangrijk vinden om hierop te bezuinigen. De meeste ouders, die het financieel en op andere terreinen moeilijk hebben, willen hun kinderen een normale schooltijd geven en wensen voor hen een betere toekomst.

Een eerste stap in ons werk was het verzamelen van welke kosten het onderwijs meebrengt. We zijn gestart met een enquête bij de moeders: wat geven we zelf uit aan de school van onze kinderen? We schrokken zelf van de lijst van kosten die komt kijken bij het naar school gaan: meer dan 30 mogelijke items, van de boekentas op 1 september, tot de bosklassen, tombola's en klasfoto's.

Daarna maakten we een lijst van wat regelmatig mis loopt, welke zaken vinden we op dit vlak moeilijk voor onszelf en voor onze kinderen.

We zochten ook op wat er in Antwerpen allemaal bestaat als ouders de schoolkosten moeilijk kunnen betalen. Omdat er grote verschillen bestaan tussen scholen onderling en in de toepassing van opgelegde criteria, hebben we in een aantal scholen vragen gesteld over wat zij kunnen doen voor gezinnen in een moeilijke situatie.

Op basis van de verzamelde kosten, problemen en wat er vandaag al bestaat aan hulp, hebben we onze eigen voorstellen opgesteld. Het zijn voorstellen waarvan de mensen in armoede zelf vinden dat zij het onderwijs, voor hun kinderen en voor de school zelf, kunnen verbeteren.

HOOFDSTUK III: KNELPUNTEN EN VOORSTELLEN ROND KOSTEN VAN HET ONDERWIJS

In dit hoofdstuk zetten we heel concrete knelpunten en voorstellen op een rij. We hebben niet de pretentie om te zeggen dat deze lijst volledig is. Het gaat eerder over situaties, die voor de mensen die meewerkten, belangrijke struikelblokken zijn. Het zijn voorbeelden die een beeld geven van de zaken die voor mensen in armoede moeilijk liggen.

Sommige zaken klinken misschien als pietluttige details in de oren. Dit mag echter geen reden zijn om er geen rekening mee te houden. Zij moeten gezien worden in combinatie met al de andere knelpunten rond kosten van het onderwijs, rond het onderwijs in zijn totaliteit, rond de hele armoedeproblematiek. Deze zozegde details vormen vaak de druppel die de emmer doet overlopen.

De voorstellen die we hebben verzameld, zijn eigenlijk noodoplossingen. Eigenlijk vinden we dat het onderwijs voor iedereen evenveel moet openstaan. Dit wil zeggen dat het onderwijs voor iedereen gratis moet zijn. Omdat we weten dat dit niet op één, twee, drie klaargespeeld kan worden, geven we tips over hoe mensen met financiële moeilijkheden ondertussen geholpen kunnen worden.

Eén van zulke noodscenario's is ouders de mogelijkheid geven om te sparen voor uitstappen. Het zou als voordeel kunnen geven dat de kosten niet in één keer betaald moeten worden. Maar als we naar de financiële toestand van sommige gezinnen kijken, is sparen ook niet zo gemakkelijk. Bijvoorbeeld krijgen de gezinnen die leven van een vervangingsinkomen geen vakantiegeld of geen 13e maand. Dit wil zeggen dat er nooit extra's in de la komen waarvan men kan sparen. Daarbij komt dat sommige mensen die een huishouden runnen, niet geleerd hebben om te sparen. Zij komen veelal uit een gezin waar men ook geen overschotten had, die men opzij kon zetten. Integendeel zelfs.

Het is belangrijk om dit te onthouden als de knelpunten en voorstellen die we hebben verzameld, gelezen worden. We hebben ze ingedeeld in twee delen: de algemene knelpunten en voorstellen en die concreet te maken hebben met sociale kassen.

3.1. ALGEMENE KNELPUNTEN EN VOORSTELLEN

3.1.1. Schoolmateriaal

“Mijn dochter had geen verkleedkleden bij. Ik heb vorig jaar voor haar een nieuw kostuumpje gekocht en het is toen op school verdwenen. Dit jaar kon het er echt niet af. Het resultaat was dat ze aan de kant stond bij het carnavalfeest.”

“Mijn dochter volgt beroepsonderwijs. Voor de lessen in de grootkeuken heeft ze speciale veiligheidsschoenen nodig. Ze mocht van de directrice niet deelnemen aan de lessen tot ik die schoenen gekocht had. Ik heb nog kinderen en die dure schoenen kon ik in september niet betalen.”

“Als ze veertien jaar zijn, kiezen ze nog niet altijd definitief. Ze veranderen van gedacht en het volgend jaar volgen ze een andere beroepsrichting. Dan zit ge daar met een fantastische hamer terwijl ze een set autosleutels nodig hebben.”

Knelpunten

**** Boeken/Zwem- en turngerief/ speciaal materiaal***

- Zwem- en turngerief en turnzakje met een teken van de school zijn duur.
- In sommige scholen veranderen de badmutsen van kleur per zwemniveau. Vaak moet men 3 badmutsen per schoolcarrière kopen.
- Als de schoolboeken dikwijls veranderen, kunnen ze niet doorverkocht worden.
- Bij het boekenfonds krijg je alleen korting als je contant betaalt.
- Beroepsonderwijs is een dure aangelegenheid. Het benodigde materiaal moet vaak van een bepaald kwaliteitsmerk zijn. De visie vanuit de school dat jongeren van dit materiaal heel hun leven nuttig gebruik kunnen maken, weegt niet op tegen de zware kost. Bovendien komt het regelmatig voor dat kinderen niet meteen de definitieve studierichting kiezen en wordt het dure materiaal verder niet meer gebruikt.

**** Materiaallijst***

- Onduidelijkheid over wat precies gekocht moet worden, leidt tot miskopen. Bijvoorbeeld, wat zijn snelheidsmapjes of wat zijn ruitertjes ?

**** Materiaal versus deelname aan de lessen***

- De aankoop van materiaal wordt soms gekoppeld aan het mogen deelnemen aan de lessen of aan ontspannende activiteiten. Bijvoorbeeld wanneer men in het beroepsonderwijs speciaal materiaal moet kopen, loopt de rekening dikwijls hoog op. Van de kinderen wordt verwacht dat ze het materiaal hebben, anders mogen ze niet aan de lessen deelnemen.

**** Diefstal en schade***

- Men moet soms twee of drie boekentassen per jaar kopen, omdat er gesleurd en gesjot wordt met de tassen.
- Diefstal of schade aan materiaal jaagt mensen op extra kosten.

Voorstellen

**** Boeken/Zwem- en turngerief/ speciaal materiaal***

- Boeken verhuren aan een redelijke prijs, is een beter systeem dan telkens de boeken moeten kopen. Als ze toch gekocht moeten worden, mogen ze niet te vaak veranderen.
- Bij het boekenfonds zou iedereen een korting moeten krijgen. De mensen die niet contant kunnen betalen, hebben deze korting vaak het meest nodig.

- Zwem- en turngerief moet eenvoudige, goedkope kledij zijn, die niet elk jaar verandert.

- De kosten van specifiek werkmateriaal, voornamelijk in het beroepsonderwijs, moeten zoveel mogelijk gedrukt worden. Is het wel altijd nodig om materiaal van de beste en/of duurste merken te eisen?

“Een beroepsschool zou haar eigen gerief moeten hebben. Er kan dan afgesproken worden dat de leerlingen verantwoordelijk zijn voor hun eigen werkbak: hetgeen ze kwijt zijn of kapot maken moet betaald worden. Als je echt voor een baas werkt, is dit ook zo. Voor de bak met materiaal bent ge verantwoordelijk. Als ge van job verandert, moet ge die teruggeven. Het zou net worden als ge voor elke job uw eigen gerief moet meebrengen.”

- De school moet de goedkopere oplossing van ouders respecteren. Tweedehands werktuigen of materiaal van de Krak moet kunnen.

- De school kan afspraken maken met bepaalde winkels om korting te geven, voor mensen die voor de school materiaal komen kopen.

- Persoonlijke grillen van leraars mogen niet meespelen bij het bepalen van welk materiaal er moet aangekocht worden.

** Materiaallijst*

- Een duidelijke lijst van wat men nodig heeft, wordt aan de kinderen of de ouders meegegeven, zodat er geen miskopen kunnen gebeuren.

** Materiaal versus deelname aan de lessen*

- Kinderen moeten altijd kunnen deelnemen aan de lessen, ook als men het materiaal nog niet heeft (betaald).

** Diefstal en schade*

- Meer controle vanuit de school op de zorg die de kinderen voor hun eigen spullen en die van anderen moeten dragen, is welkom. Rekken om boekentassen tijdens de speeltijd in te plaatsen kan hieraan verhelpen.

- Diefstal of schade aan schoolmateriaal is ook de verantwoordelijkheid van de school. Wij vragen in deze situaties een vergoeding/tussenkompst van de school.

- De school kan ook stellen en controleren dat er geen dure spullen meegebracht worden, zodat problemen bij schade of diefstal door medeleerlingen wordt vermeden.

- De school kan de leerlingen begeleiden die vergeetachtig of nonchalant zijn. Soms zijn het dezelfde kinderen die bijvoorbeeld hun jas of zwemgerief op de bus vergeten.

- In de klas kan aandacht besteed worden aan: wat steek ik in mijn boekentas, wat laat ik in de klas, wat neem ik mee naar huis,...

3.1.2. Kosten voor activiteiten

“ Ik bracht mijn kind ‘s morgens naar school. De kinderen stonden klaar om op de bus te stappen. De juf vroeg of ik honderd frank bijhad, omdat de kinderen naar het sprookjesbos zouden gaan. Ik wist dat niet en ik had mijn portefeuille niet bij. De juf zei dat ik mijn kind dan maar terug mee naar huis moest nemen.”

Knelpunten

- Uitstappen zijn vaak een zware kost. Kinderen zijn meestal verplicht deel te nemen aan deze uitstappen. Soms is het enige alternatief van de ouders om de kinderen thuis te houden, met of zonder doktersattest (dit kost soms evenveel als de uitstap zelf).
- Voor langere en korte uitstappen is het belangrijk dat kinderen meegaan, want niet meegaan brengt dikwijls discriminatie mee. De kinderen hebben bijvoorbeeld een week op verplaatsing gewerkt en gaan er nadien op school nog mee voort. Als de kinderen niet kunnen meepraten, vallen ze weeral uit de boot.
- Bos- en zeeklassen kosten veel geld, zeker als je meerdere kinderen hebt. Voor deze eenmalige activiteiten moet men meestal een hele lijst van gerief meenemen, die extra aangekocht moeten worden. (Bijvoorbeeld: 2 joggings, sportschoenen voor binnen en buiten,...). Ondanks de extra kleren lopen de kinderen dikwijls toch een hele week in dezelfde kleren rond.
- Voor bos- en zeeklassen verschillen de prijzen sterk per school. Bepaalde scholen vragen om extra zakgeld mee te geven om met de kinderen op restaurant te gaan. Waarom moet men met de kinderen op restaurant gaan ?

Voorstellen

- De school kan zelf uitkijken naar “goedkope” activiteiten, zoals toneelvoorstellingen die gratis zijn. Meer activiteiten in de buurt van de school organiseren, kan de vervoerskosten verminderen.
- Als er toch geld gevraagd moet worden voor de uitstappen mag contant betalen geen voor de hand liggende optie zijn. Afbetaling moet mogelijk zijn, of er wordt vanuit de school een spaarsysteem opgestart, of de school komt tussen in de kosten.
- Maandelijks kan een activiteitenblad meegegeven worden, waarop de kosten staan van de activiteiten in die maand. De ouders weten dan tegelijk waar het geld aan besteed wordt. Soms is het zinvol om te verduidelijken wat de activiteit inhoudt of waarvoor precies het geld zal dienen. Dit geldt voor alle soorten van rekeningen. Het is zinvol om bijvoorbeeld te verduidelijken wat stoeltjesgeld is en waarom de school dit moet vragen ?
- Bos- en zeeklassen kunnen best niet in het begin van het jaar gepland worden. Men moet tijd en mogelijkheden geven om te sparen.

- De prijzen van grote activiteiten op verplaatsing moeten zo laag mogelijk gehouden worden. Een luxeverblijf is voor niets nodig.
- Voor alle uitstappen moet een vast bedrag voor zakgeld afgesproken worden, zodat de financiële ongelijkheden tussen de kinderen minder zichtbaar zijn.
- Het materiaal (bv extra schoenen, kledij) dat speciaal voor deze uitstappen gekocht moet worden, moet tot een minimum beperkt worden.

3.1.3. Voor- en nabewaking / middagtoezicht / drankjes

“Op de nieuwe school van Bianca en Glenn doen ze erg moeilijk over de nabewaking. De juf heeft gezegd dat nabewaking enkel voor werkende ouders bestemd is. We zijn pas verhuisd en er moet nog van alles geregeld worden. We moeten alles te voet doen: van de vakbond naar het gemeentehuis, langs de post.... En overal is het aanschuiven. Op de vorige school verstonden ze dat.”

Knelpunten

- Soms worden de kinderen verplicht om alle drankjes op school te kopen.
- In sommige scholen is er alleen nabewaking voor ouders die werken. Men houdt geen rekening met een verhuis, bezoeken aan diensten, noodgedwongen zwartwerk, enzomeer. Af en toe lukt het om een uitzondering te krijgen, door met de directie te gaan praten. Hierbij vraagt de directie dan weer om te verantwoorden waarom het kind voor- of nabewaking nodig heeft.
- De voor- en nabewaking en het middagtoezicht ('het stoeltjesgeld') is een extra kost. Men betaalt bijvoorbeeld voor de nabewaking 20 fr per begonnen uur. Dit loopt voor een hele maand serieus op. Voor de bewaking op woensdagmiddag vraagt men bijvoorbeeld 125 fr. Er wordt dan niets georganiseerd of de bewaking gebeurt niet op verplaatsing. Dat is weeral 600 fr. per maand.

Voorstellen

- Om de kosten minimaal te houden, mag het niet verboden worden om eigen drankjes mee te brengen.
- De voor- en nabewaking zouden goedkoper moeten zijn. In overleg moet naar een andere oplossing gezocht worden, in de plaats van ouders naar huis te sturen met de boodschap dat ze maar een andere oplossing moeten zoeken.

- Er moet vermeden worden dat mensen zich moeten verantwoorden voor hun situatie. Mensen in armoede worden op bijna alle mogelijke plaatsen gedwongen om hun problemen op tafel te leggen. De directie en leerkrachten zouden erop moeten vertrouwen dat mensen een goede reden hebben wanneer zij om opvang van hun kinderen vragen.
- Ouders hebben het recht op informatie over de reden voor de kostprijs van het middagtoezicht en de voor- en nabewaking.

3.1.4. Timing van de kosten en manier van betalen

“ December was een zware maand. En dan viel er nog een weekend in het begin van januari. Dat wil zeggen dat het stempelgeld pas op 7 januari gestort werd. Ik heb die eerste week met 500 fr moeten rondkomen. De eerste dag van het school was het weeral prijs. Ik moest mijn kinderen naar school sturen zonder hun drinkgeld. Ik kon al direct naar de juf stappen om te zeggen dat ze nog één of 2 dagen geduld moest hebben.”

Knelpunten

- In september moet veel schoolgerief aangekocht worden en meestal zo vlug mogelijk.
- Kosten zijn moeilijk controleerbaar als kinderen zelf de boodschap moeten doorzeggen aan de ouders, of dit zelf in hun agenda moeten schrijven.
- Als het geld meegegeven moet worden aan de kinderen, kan het verloren gaan.
- In sommige scholen kunnen kinderen sparen. Soms lopen deze bedragen op tot 300 fr per week. De ouders zijn vaak niet op de hoogte waaraan dit geld besteed zal worden. Sparen is ook niet gemakkelijk, omdat er naast de schoolkosten nog andere rekeningen op betaling liggen te wachten.

Voorstellen

- Een lijst van het aan te kopen materiaal in september, kan eventueel in juni al meegegeven worden aan de ouders. Ook de aankopen die in de loop van het schooljaar gedaan moeten worden, dienen op tijd meegedeeld te worden.
- De school zou rekening moeten houden met de inkomsten van de ouders. Bijvoorbeeld wordt het stempelgeld rond de 6^e gestort, het kindergeld de 10^e van de maand, sommige arbeiders krijgen hun loon om de veertien dagen. Voldoende tijd geven om rekeningen te betalen zou een oplossing kunnen zijn. Als na een tijd de rekeningen niet betaald worden, kan de school zelf de mogelijkheid (nogmaals) aanbieden om, indien er problemen zijn, contact op te nemen.
- Alle kosten worden best op papier gezet. Een controlesysteem moet bewaken dat kinderen echt betalen, b.v. het aftekenen bij ontvangst.

- Wat de manier van betalen betreft, zou een contactpersoon op de dag van de betaling op de speelplaats kunnen staan. De ouders kunnen dan zelf gaan betalen of afspraken maken over latere betalingen. Een andere mogelijkheid van betaling is via de post- of bankrekening.

3.1.5. Communicatie tussen school, ouders, leerlingen

“Vorig jaar ging ik mijn zoontje afhalen in de kleuterschool. Ik stond achter met mijn betalingen voor de middagopvang. Het kind liep rond op de speelplaats met een bordje rond zijn hals waarop stond: NOG 350 FR BETALEN.”

“Mijn kinderen hebben voor hun kerstmis een kabouter Plop-boekentas gekregen van hun meter. Ik durfde ze bijna niet naar school sturen met die nieuwe boekentassen. Ik sta al weer enkele rekeningen achter en ik weet zo dat ze dan zullen denken: daar heeft ze wel geld voor.”

Een directrice vertelde: “Soms loopt het wel de spuigaten uit: ouders staan achter met rekeningen, maar het kind rijdt wel met een nieuwe fiets. Soms word ik kwaad en soms wordt ook de jeugdbrigade ingeschakeld.”

Knelpunten

**** Niet via de leerlingen***

- Als de aanmaningen voor achterstallige betalingen in de klas geregeld worden via het kind is dit belastend voor het kind. Directies en leerkrachten houden er dikwijls geen rekening mee dat het kind de financiële problemen van zijn ouders meedraagt, dat er geroddeld en gelachen wordt.

- Er wordt nog steeds zeer stigmatiserend gereageerd op de achterstal van betalingen.

**** Mogelijkheden tot hulp***

- Vele ouders weten niet of er binnen de school mogelijkheden bestaan tot financiële steun of dat er met de directie afspraken gemaakt kunnen worden in verband met de betalingen.

**** Informele contacten***

Te weinig informele contacten tussen ouders en leerkrachten of directie houdt de stigmatisering in stand en verhoogt de drempels tot het vragen van hulp. Enkele situaties verduidelijken dat een gebrek aan kennis over de situatie van de gezinnen tot frustraties leidt en de kloof tussen de school en het gezin vergroot.

Voorstellen

** Niet via de leerlingen*

- We verwachten begrip en willen dat de directies en leerkrachten bij problemen contact opnemen met de ouders, en dit niet via het kind doen. Bijvoorbeeld de vraag om achterstallige rekeningen te betalen niet via de agenda of aan het kind stellen, maar rechtstreeks aan de ouders bijvoorbeeld via de post of telefoon.
- De kinderen mogen niet naar de directie gestuurd worden als hun ouders bepaalde rekeningen niet betaald hebben.

** Mogelijkheden tot hulp*

- Informatie over de mogelijkheden tot financiële steun kan bij de inschrijving, elke keer opnieuw bij het begin van het schooljaar, gegeven worden. De school zou het initiatief moeten nemen om voor elk gezin, dat het op financieel vlak niet al te breed heeft, de mogelijkheid tot financiële steun aan te bieden.
Een mogelijke manier waarop dit kan gebeuren, is door bij de herinschrijving (brief op het einde van het schooljaar) de vraag te stellen naar wat men vindt van de kosten van het onderwijs in de school. Indien mensen aangeven dat het te duur is, kunnen zij worden uitgenodigd om samen met de directie een oplossing te zoeken.

** Informele contacten*

- Goed verzorgde informele contacten tussen ouders en leerkrachten en directie kunnen vele problemen verlichten. Het kan verhelpen dat ouders niet durven vragen om afspraken te maken rond de betalingen. Langs de kant van de school zou men beter op de hoogte kunnen zijn van de moeilijkheden waarmee de gezinnen te maken hebben en zullen misschien de betalingen sneller in orde komen. Informele contacten kunnen de respectvolle omgang bevorderen en stigmatisering doen afnemen.
- Informeel contact tussen directie, leerkrachten en ouders is ook belangrijk om een beter zicht te krijgen op welke gezinnen de steun zouden kunnen gebruiken.
- Een moeder vertelde dat haar kind een vriendelijke juf had, die rekeningen die ze niet kon betalen, voorschoot. Ze betaalde dan achteraf terug. Dit is geen ideale oplossing, zoveel vriendelijke juffen bestaan er niet: zulke situaties moeten door de school geregeld worden.

3.1.6. Gezondheid

“Tommy heeft vorig jaar een ongeluk op school gehad. Ik heb alle dokterskosten en verzorgingsmateriaal zelf betaald. Alles ging geregeld worden langs de verzekering van de school. Ik heb nog steeds mijn geld niet terug”.

“Wendy had luizen, de hele klas trouwens. Ik heb haar haar regelmatig behandeld maar ze geraakt er moeilijk van af. Nu mag ze de school pas binnen als ze een doktersattest bij heeft. Deze week heb ik geen geld meer om naar de dokter te gaan. Ze zal dus nog een tijdje thuis zitten.”

Knelpunten

- Bij luizen in de klas zijn het dikwijls dezelfde kinderen die erop aangekeken worden. Zij moeten dan langs de kliniek of de dokter voor een behandeling of doktersattest.
- De ongevallenverzekering vraagt dat ouders de kosten in eerste instantie zelf betalen. Door deze regeling geraken gezinnen vaak in nog grotere financiële moeilijkheden.

Voorstellen

- Bij luizen moet heel de klas behandeld of gecontroleerd worden. Dit moet in de eerste plaats in de school zelf gebeuren. Als de behandeling of controle thuis verder moet gezet worden, moet de school duidelijke informatie geven aan de ouders. De school moet hier discreet mee omgaan, geen zondebokken creëren.
- Voor de controle op de behandeling van luizen moet het volstaan dat de kinderen de verpakking van de shampoo als bewijs op school tonen. Eventueel kan door de school luizenshampoo aangekocht worden, waarvoor in het begin van het schooljaar aan elk kind een kleine bijdrage (bv 25 frank) gevraagd wordt. Bij een beestenaanval worden dan alle hoofden op school gewassen.
- Wat de ongevallenverzekering betreft, zou de school eventueel de medische kosten kunnen voorschieten. Administratieve hulp kan geboden worden door bijvoorbeeld een begeleidende brief mee te geven waarin staat wat men moet doen om met de verzekering in orde te zijn of te blijven (bv de tip om een attest van genezing binnen te brengen, zodat het dossier kan afgesloten worden).

3.1.7. Acties voor de school

“Op school kregen de kinderen een beloning als ze meer dan tien vlaaien verkochten. Ik ken niet zoveel volk in de buurt en ik heb niet graag dat mijn kinderen huis aan huis gaan verkopen bij mensen die ze niet kennen.”

Sportdag

“De kostprijs van zoveel moois is 250 fr. Alle leerlingen die (minsten) 10 dozen wafeltjes verkocht hebben, krijgen een korting van 50 fr. en betalen dus 200 fr. dit bedrag betaal je de eerstvolgende turnles.”

Knelpunten

- Bij de verkoop van lotjes, taarten, enz. worden kinderen onder druk gezet om zoveel mogelijk te verkopen. De school belooft dan goede punten, een geschenkje, enz. Er wordt gerekend op sponsors uit de buurt, maar armen hebben weinig contacten met mensen die geld kunnen missen. Kinderen voelen zich vaak gedwongen om huis-aan-huis te verkopen. In een grote stad is dit niet verantwoord.

- Naast de opbrengstacties ten voordele van de school, zijn er ook acties voor een ander doel. Bijvoorbeeld de acties 'sport op school', acties voor de missies, de solidariteitsappeltjes in het stedelijk onderwijs. Dit loopt al snel op tot meer dan twee acties per schooljaar. Als ouders met financiële moeilijkheden hiervoor telkens in hun zak moeten tasten (of zich hiertoe verplicht voelen), is dit teveel.

- Ook de klasfoto's moeten voor vele scholen geld in het laadje brengen. Deze zijn duur, terwijl alle ouders wel graag een foto van hun kind hebben.

Voorstellen

- Iedere leerling moet gelijk behandeld worden. Ofwel krijgt iedereen een beloning voor de inspanningen die men doet om lotjes, taarten, enz. te verkopen, ofwel niemand.

- Er mag geen verplichting of druk op de verkoop worden gezet. Kinderen zijn hiervoor zeer gevoelig.

- De spullen die verkocht worden, mogen niet te duur zijn.

"Liever een stylo van 20 fr waar je er dan twee van kunt kopen, dan voor 150 fr chocolade."

- De inzamelacties, waarvan de opbrengst voor de school of voor andere goede doelen bestemd is, moeten beperkt worden in aantal.

- Er kunnen meer creatieve geldacties opgezet worden, die niet zo sterk in de verf zetten wat een kind alleen als opbrengst binnenbrengt, bijvoorbeeld een kwisavond. Een andere manier is om ouders te vragen om in de school een handje te helpen, bijvoorbeeld door een klus- of kuisnamiddag te organiseren. Op die manier bespaart de school op haar uitgaven.

- Klasfoto's zouden niet als extra inkomsten voor de school gezien mogen worden.

3.1.8. Hulp in natura: kleding, voedsel,...

"Enkele jaren geleden kregen mijn kinderen kleren van het Kledingwerk. Op de school werd gecontroleerd of de kinderen die kleren wel alle dagen aanhadden. Als ze andere kleren droegen werd er gereclameerd: ik kreeg dan te horen dat ik de kleren van het Kledingwerk blijkbaar niet nodig had."

Knelpunten

- De hulp die gegeven wordt, bijvoorbeeld in de vorm van kledij, is al te vaak aan voorwaarden gekoppeld en drukt een stempel op het gezin.
- Het Kledingwerk bedeeft maar één maal per jaar kledij en tussen de aanvraag en de uitnodiging verloopt veel tijd.
- Als er via de school mogelijkheden tot materiële hulp bestaan, weten de ouders het dikwijls niet of zijn ze niet op de hoogte van de manier waarop men er beroep op kan doen.

Voorstellen

- De mogelijkheden tot materiële steun via de school moeten bekend gemaakt worden en de manier waarop gezinnen ervan kunnen genieten moet toegankelijk zijn.
- Wat de hulp vanuit het Kledingwerk betreft, mag de kleding die gegeven wordt, geen stempel op het kind drukken. Ouders moeten het recht hebben om te bepalen welke kleding hun kind wel of niet draagt. Ouderwetse schoenen, kleding die niet past, enz. mogen geweigerd worden. Ook de kinderen uit kansarme gezinnen verdienen respect.
- De school mag niet sanctioneren als de kinderen de gekregen kledij niet elke dag dragen.
- Tussen de aanvraag en de uitnodiging om bij Kledingwerk langs te komen, verlopen enkele maanden. Het zou goed zijn als dit vlotter zou kunnen verlopen. Om aan de behoeften van de gezinnen te voldoen, zou de bedeling van kledij meerdere malen per jaar georganiseerd moeten worden.

3.1.9. Vervoer

“Joris is vorige week aangereden. Zijn fiets is kapot en de autobestuurder schuift de schuld in Joris zijn schoenen. De verzekering zal dus niets betalen en ik heb het geld niet voor dure herstellingen of een nieuwe fiets. Joris gaat dus nu te voet naar school: 40 minuten stappen.”

“Mieke gaat elke dag met de tram naar school. Elke week koop ik een 10-rittenkaart van 300 fr. Per schooljaar kost me dat meer dan 11.000 fr. Ik weet dat een abonnement een pak goedkoper is maar ik krijg het geld niet bijeen gespaard. Trouwens Mieke is zo’n sloddervos. Ik heb schrik dat ze het direct kwijt speelt en dan ben ik mijn centen ook kwijt.”

Knelpunten

- Omdat ouders een abonnement niet in één keer cash kunnen betalen, moeten de kinderen telkens een enkel ticket voor de rit betalen. Dit kost op termijn veel meer.

Voorstellen

- De school zou een bus- of tramabonnement kunnen voorschieten en ouders kunnen dan op afbetaling terugbetalen. Wij zijn geen voorstanders van afbetalingsregelingen, omdat dit de gezinnen in een afhankelijkheidspositie brengt ten aanzien van de school. Maar zolang het vervoer niet gratis, kan dit een tussenoplossing bieden.
- In het bijzonder onderwijs werden maatregelen genomen, waardoor bepaald busvervoer gratis is. Met de Lijn zouden afspraken gemaakt kunnen worden, zodat het openbaar vervoer voor alle kinderen onder de 12 jaar gratis wordt. Enkele steden in Vlaanderen hebben dit reeds kunnen realiseren.

3.2 KNELPUNTEN EN VOORSTELLEN ROND SOCIALE KASSEN

Zolang het onderwijs niet gratis is, moet de financiële steun vanuit de school een recht zijn voor iedereen. Binnen het stedelijk onderwijs bestaan er centrale sociale kassen, waarop gezinnen met financiële moeilijkheden een beroep kunnen doen. In het vrij onderwijs bestaat dit niet en hangt het van de wil en het vermogen van de school af of gezinnen met financiële problemen er al dan niet geholpen kunnen worden.

In het vorige hoofdstuk hebben we geïllustreerd hoeveel verschillende soorten kosten voor de armere gezinnen een probleem kunnen zijn. We vinden dat de kinderen uit deze gezinnen hierdoor niet uitgesloten mogen worden. Zij moeten in elke school van alle lessen en activiteiten kunnen genieten. Daarom zetten we nu de knelpunten op een rij die volgens de armen zelf ervoor zorgen dat vele gezinnen met hun financiële probleemsituatie niet geholpen worden.

Eerst willen we nog even ingaan op de studiebeurzen, wat ook een vorm van financiële steun is. Het probleem dat zich hierbij stelt, is dat niet alle gezinnen weten dat dit systeem bestaat, waar men de aanvraagformulieren kan bekomen en hoe ze moeten ingevuld worden. Wij zien het als een taak van de school om ouders de weg naar een studiebeurs te wijzen. De ouders zouden samen met de schoolgids een brief kunnen meekrijgen, waarin gevraagd wordt of ze een studiebeurs willen. De school kan de formulieren aanvragen en ze samen met (en niet 'in de plaats van') de ouders invullen.

3.2.1. KNELPUNTEN ROND SOCIALE KASSEN

3.2.1.1. Informatie

- Ouders weten vaak niet dat een sociale kas bestaat, hoe en waarvoor zij hierop beroep kunnen doen.
- De ontoegankelijkheid van de informatie over mogelijke financiële steun, draagt ertoe bij dat behoeftige ouders een flinke hap uit hun gezinsbudget bij elkaar moeten blijven sprokkelen om het schoolgaan te kunnen bekostigen. In de perioden dat de schoolkosten niet betaald kunnen worden, wordt de deelname onnodig verhinderd.
- Gezinnen in financiële nood ervaren vaak gevoelens van schuld, schaamte en twijfel aan de eigen capaciteiten om er terug bovenop te geraken. Hierdoor is het voor hen zeer moeilijk om op eigen initiatief de financiële problemen aan de school voor te leggen en steun te vragen.

3.2.1.2. Bestaan van sociale kas en financiële draagkracht van de school

- In het vrij onderwijs bestaan geen overkoepelende sociale kassen. Afhankelijk van de spaarpot van de school, kunnen gezinnen met financiële problemen al dan niet geholpen worden.

- Voor het Antwerps stedelijk onderwijs zijn wel sociale kassen voorzien. Het is de directie die autonoom beslist of een gezin in aanmerking komt. Hierbij stelt zich het probleem van een subjectieve beoordeling van welke gezinnen het meest behoeftig zijn.

- De scholen die een groot aantal leerlingen uit financieel zwakke gezinnen hebben, voelen zich geremd om voor elk gezin met problemen een beroep te doen op de sociale kassen. Om de kosten van het schoolgaan te verminderen, snoeit men bijvoorbeeld op het aantal uitstappen. Op deze manier worden de leerlingen in deze scholen kansen ontzegd op een volwaardige ontwikkeling. Ten aanzien van andere scholen, wordt hier sociale uitsluiting versterkt.

3.2.2. VOORSTELLEN SOCIALE KASSEN

3.2.2.1. Wie komt ervoor in aanmerking ?

De tussenkomst moet er zijn voor al wie het nodig heeft, voor al wie het moeilijk heeft. Als we over nood aan financiële hulp spreken, hebben we het over mensen die leven van het bestaansminimum, stempelgeld, invaliditeitsuitkering of andere vervangingsinkomens. In deze groep vormen de alleenstaande ouders meestal een belangrijke risicocategorie. Mensen die hun inkomen verkrijgen uit arbeid, maar schulden hebben, moeten eveneens in aanmerking komen.

3.2.2.2. Criteria en selectie bij de toekenning van financiële steun

Vele diensten en organisaties, waarmee kansarmen in contact komen, vragen hen om heel hun persoonlijke (financiële) probleemsituatie uit de doeken te doen. Dit betekent dat men telkens opnieuw zijn privacy moet blootgeven, dat men zich steeds weer als probleemgezin moet verantwoorden. Dit is een zware last en versterkt het gevoel van minderwaardigheid en afhankelijkheid. Aan de andere kant is het begrijpelijk dat een hulpverleningsinstantie de nodige bewijzen moet kunnen inzien op basis waarvan men eventuele steun kan rechtvaardigen. Er dient een evenwicht gevonden te worden tussen het respectvol omgaan met kansarme gezinnen en het efficiënt toekennen van steun.

De volgende voorstellen geven aan in welke mate gezinnen kunnen/moeten bewijzen dat ze het moeilijk hebben.

- Men levert een attest af dat aantoont dat men een uitkering ontvangt (werkloosheidsvergoeding, ziekte- of invaliditeitsuitkering, bijstand van het O.C.M.W., e.d.). Dit attest moet geen bedrag bevatten.
- Alle schulden moeten mee tellen. De school hoeft niet te beslissen of TV, auto, huis, speelgoed op afbetaling een ongepermitteerde luxe is. Wat telt, is het leefgeld dat mensen overhouden.
- Er wordt geen dossier opgemaakt met fotokopies van inkomsten en schulden. Mensen laten hun bewijzen zien en in een verslag kan vermeld worden dat ze in aanmerking komen omdat ze stempelgerechtigd zijn, met hun inkomsten onder een bepaald barema vallen of dergelijke....
- Iedereen moet op een gelijke manier behandeld worden. De aanpak mag niet strenger zijn voor de ene dan voor de andere. Mensen mogen niet beschuldigd of gewantrouwd worden. De stap zetten om steun te vragen is al moeilijk genoeg.

Hierbij moeten we vermelden dat geen enkele voorwaarde gekoppeld mag worden aan het genieten van de steun vanuit een sociale kas, bijvoorbeeld de verplichting tot sociaal beheer.

3.2.2.3. Voor welke onkosten zou de school moeten tussenkomen ?

De kosten van het schoolgaan zijn van zeer diverse aard en variëren van school tot school. Ze verschillen eveneens naargelang de graad, het onderwijsnet en de studierichting.

De onkosten waarvoor gezinnen met financiële moeilijkheden onvoorwaardelijk beroep moeten kunnen doen op de sociale kas, hangen samen met twee criteria.

Ten eerste moeten alle activiteiten en bijbehorend materiaal, die in functie staan van het behalen van de officiële eindtermen, kosteloos zijn. De recente maatregel dat zwemlessen vanuit de school gratis moeten zijn, werd eveneens op dit criterium gebaseerd.

In de tweede plaats moeten alle kosten vermeden worden, die ervoor zorgen dat de kinderen zich niet goed voelen op school. Bijvoorbeeld moeten kinderen uit kansarme gezinnen kunnen deelnemen aan ontspannende activiteiten, zodat alle leerlingen elkaar op een andere manier leren kennen en samen plezier kunnen maken.

3.2.2.4. Op welke manier gebeurt de aanvraag ?

Het is van groot belang dat de school aan de ouders en leerlingen informatie geeft over de mogelijkheden tot financiële ondersteuning. Dit kan gebeuren door de informatie publiek te maken op een ouderavond, via een onthaalbrochure bij het begin van elk schooljaar, via het schoolreglement, enzomeer.

Een meerwaarde voor het toekennen van hulp aan de mensen die het nodig hebben, is het informele contact tussen de ouders en de leerkrachten en directie. Vanuit de opbouw van een vertrouwensband, kan de school een adequaat antwoord geven op de specifieke noden van elk gezin.

Naast het bekend maken van de openheid naar ondersteuning, is het van belang om een aangepaste manier te vinden om de uiteindelijke aanvraag tot steun te laten verlopen.

Wij stellen voor om drie mogelijkheden open te laten.

① Sommige mensen vragen het liever via de school. Het is veiliger voor hen als ze bij een gekend persoon terecht kunnen.

② Anderen hebben schaamte om op school te zeggen dat ze het niet kunnen betalen. Ze gaan liever naar een centraal bureau waar men hen niet kent. Dit bureau moet dan wel op een bekende, toegankelijke plaats zijn en veiligheid bieden.

③ Een dienst of organisatie uit de welzijnssector, waardoor het gezin reeds ondersteund wordt, kan de school een attest bezorgen, waarin verklaard wordt dat het gezin financiële beperkingen heeft. Dit attest wordt door de school aangenomen als voldoende motivering om steun toe te kennen.

3.2.2.5. Als de school financieel niet kan tussenkomen...

Het kan niet zijn dat de kinderen die schoolgaan in een school met weinig eigen financiële ondersteuningsmogelijkheden, door de financiële problemen een achterstand oplopen. Deze

scholen dienen actief inspanningen te leveren om op een structurele manier hierin verandering te brengen.

Een manier waarop dit kan gebeuren, is het bepalen van de noden bij de leerlingen. Wanneer men een zicht heeft op de kansarmoedegrade van de schoolpopulatie, kan men de problematiek hard maken naar de hogere beleidsniveaus toe.

Het is noodzakelijk dat de school haar financiële situatie probeert te versterken, eerder dan het aanbod aan activiteiten en leerkansen in te perken.

BESLUIT

Armoede is een zeer complex probleem. Een heleboel factoren spelen een rol in de bestending van armoede en er zal op vele terreinen tegelijk moeten gewerkt worden om armoede uit onze samenleving te bannen.

Gezinnen in armoede ervaren problemen op verschillende levensterreinen tegelijk. Het gaat om een opeenstapeling van problemen, die eigenlijk allemaal tegelijkertijd om een even dringende oplossing vragen. De problemen komen dikwijls voort uit de manier waarop de maatschappij georganiseerd is. De gevolgen voor de armen zijn een lage scholing, een laag en onzeker inkomen, slechte huisvesting, labiele gezondheid, onstabiele gezinssituaties, enzovoort. Mensen in armoede benoemen hun situatie vaak als dat er altijd wel iets anders uit de lucht komt vallen, waardoor aan hun ellende nooit een einde lijkt te komen. Ondanks hun miserie houden mensen vol, omdat zij een betere toekomst willen voor hun kinderen.

Dit dossier heeft de bedoeling om alvast op één terrein een aantal problemen te signaleren en aan te pakken.

Het kan helpen om van de school een aangename plaats te maken voor alle kinderen en niet de zoveelste plaats waar ze uitgesloten worden. Het is immers pas als kinderen zich aanvaard weten op school dat ze de kansen kunnen nemen die de school hen te bieden heeft.

Vzw Recht-Op
Groep onderwijs - mei 1999

BIJLAGE OVERZICHT VAN SOORTEN KOSTEN IN HET ONDERWIJS

SCHOOLMATERIAAL

Prijs - problemen - knelpunten

Boekentas, pennenzak, passer, lijm,
schaar... : de spullen om in september te
kunnen starten

schoolboeken (huur of koop)

kopies

werkmateriaal

beroepskledij

uniform

nieuwe kleren voor school
(schoenen, winterjas...)

turngerief
*simpel?, van de school?, speciale
sportschoenen ?*

zwemgerief

andere

VERVOER

Prijs - problemen - knelpunten

Schoolbus

Openbaar vervoer
bus/treintickets, abonnement

fiets en onderhoud

anderen

VERBLIJF

Prijs - problemen - knelpunten

Voorbewaking

Middagtoezicht

Nabewaking

Internaat

Drankjes
van de school? , van thuis?

Soep, middagmaal

vakantieopvang /
semi-internaat

andere

zie verder p 3

“ VERPLICHTE “ of NOODZAKELIJKE ACTIVITEITEN

Prijs - problemen - knelpunten

Zwemmen

Uitstappen

Bos- en zeeklassen

Uitstappen

logopedie, kiné,

EXTRA'S (?)

Prijs - problemen - knelpunten

Abonnementen (do re mi, zonnekind ...)

zakgeld bij uitstap of kamp

fancy fair, schoolfeest

tombola's

vlaaienslag , of marsepein, chocolade, cake,

pakjes met kerstmis of feestjes in de klas

tractaties

uitnodigingen feestjes klasgenootjes